

KOMÁLOVICS ZOLTÁN

A tudatlanságról

„**A**sors az élők bűn-összefüggése” – írja Walter Benjamin a *Sors és jellem* című tanulmányában. Benjamin ezen alapvető belátásának továbbgondolása a tudatlanság fogalmának eredetéhez és lényegéhez vezet vissza bennünket: a tudatlanság az élők sors-összefüggése. Ez az összefüggés megfelel az élő ember azon természetes állapotának, amelybe önmagát vetette. Amikor az Édenkertbe teremtett ember evett a jó és a rossz tudásának fájáról, akkor a szellemi birtokbavétel kettős drámájának színpadára állt fel. Ami a bűnbetés pillanatában feltárult, az maga a teljességében többé már fel nem számolható tudatlanság volt. Annak a fenyegető késztetésnek az abisszális zónája vált radikális tapasztalattá, ami a teremtetség létevidenciájának meghasadása után birtokba vett tudás Másikaként azóta is kísérti a szellemet. A lét mint evidencia mellé a nem-lét evidenciája társult, s azóta az ember tudásteremtése pusztán önmaga határainak folyamatos újrendezésére képes. A szellem abisszális síkja mindenféle tudás meghaladhatatlan, néma alapzatává vált. A tudatlanság folyamatos feltárulása az örökös tudásra-késztetésben úgy mutatja meg arcát, hogy a tudás újra és újra átrendeződő határai mentén önmagát is újratерemti. Tudás és tudatlanság nem két egymással szembefordított szellemi pozíció. Csak a tudás hübrisze – ami a tudatlanság kísértésének a legijesztőbb módja – érzékelheti önmagát a tudatlanságról leválnak, attól elkülönítettnek. A tudás hübrisze hozza létre a tudatlanságot akkor, amikor azt önmagáról leválasztva szembefordítja és aláveti a birtokolt tudásnak. Minden valós vagy vélt tudás, mely nem vesz tudomást a maga abisszális eredetéről és létmódjáról, a gögből fakadó tudatlanság kísértésének csapdájába esik, s egyszersmind önmaga alaptalanságának kinyilatkoz-

tatásává válik. Ez a hübrisz, mely a tudásfölény bizonyosságában a tudatlanságot látszólag önmagán kívülre száműzi, korunk egyre fenyegetőbb tünete, mert önmagát a másik hamis bírójává teszi. Amikor az evangélium az *alázat*ról beszél, akkor ennek a gőgnek a megtörésére szólít fel, s arra az alaptalanságra irányítja a figyelmet, melybe az ember az eredeti birtokbavétel során önmagát vetette: „Bizony, mondom nektek, ha nem változtok meg, s nem lesztek olyanok, mint a gyerekek, nem mentek be a mennyek országába. Aki tehát megalázza magát, mint ez a gyerek, az a legnagyobb a mennyek országában.” (Mt 18,3)